

Politiloven § 9, med et forebyggende fokus.

En juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2015

Kand.nr: 46 og 142

Antall ord: 8001

Innholdsfortegnelse:

1. Innledning	s. 2
1.1. Hendelsen	s. 2
1.2. Problemstilling og avgrensning	s. 3
2. Metode	s. 4
2.1. Politiets kriminalitetsforebyggende arbeid	s. 4
2.2. Politilovens historikk	s. 5
2.3. Det tosporede system	s. 6
3. Hoveddel	s. 7
3.1. Generelt om Politiloven § 9	s. 7
3.2. Politiloven § 9 første ledd	s. 8
3.2.1. Beruselsen	s. 9
3.2.2. Forstyrrelse av offentlig ro og orden	s. 10
3.2.3. Forstyrrelse av lovlig ferdsel	s. 11
3.2.4. Forulempe andre	s. 12
3.2.5. Volde fare for seg selv eller andre	s. 14
3.3. Politiloven § 9 tredje ledd	s. 15
3.3.1. Ikke lenger enn nødvendig	s. 15
3.3.2. Ikke lenger enn til man er edru	s. 16
3.4. Politiloven § 6	s. 16
3.4.1. Nødvendighetsprinsippet	s. 17
3.4.2. Forholdsmessighetsprinsippet	s. 18
3.5. Politiets «kan-skjønn»	s. 19
3.6. Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen	s. 20
4. Læringsutbytte av selvopplevd hendelse fra B2	s. 21
4.1. Avslutning	s. 21
5. Litteraturliste	s. 23-25

1. Innledning

I denne avsluttende bacheloroppgaven vil vi se nærmere på politilovens § 9¹, første og tredje ledd, og de ulike vilkårene som må være oppfylt for at paragrafen skal komme til anvendelse i politiets hverdag. Politilovens § 9 omhandler inngrep overfor berusede personer, og er en forebyggende hjemmel så vel som en reaktiv hjemmel. Håndhevelsen av § 9 kan ha en individualpreventiv virkning, ved at det forebygges uønskede hendelser hos personer som er overstadig beruset, og allmennpreventivt ved at samfunnet for øvrig ser at det reageres mot berusedes forstyrrende og forulempende opptreden i offentligheten. Denne lovhjemmelen opplevde vi svært ofte ble benyttet i politidistriktet der vi hadde vår praksis. I samtaler med andre medstudenter fra andre politidistrikter har vi blitt fortalt at denne paragrafen ble brukt regelmessig. Det er primært to hovedårsaker til at vi ønsker å fordype oss i denne bestemmelsen gjennom denne bacheloroppgaven. Den ene årsaken er en hendelse vi opplevde på et oppdrag i løpet av praksisåret. Den andre er uttalelser som vi daglig hørte fra erfarne polititjenestepersoner om hvordan man kan anvende politilovens § 9. Disse uttalelsene gikk ut på at dersom vi kom i kontakt med personer som laget bråk eller forstyrrelser, og hvis disse personene i tillegg hadde drukket, kunne vi innbringe dem, og bruke § 9 som hjemmel.

Videre er det viktig for oss å sette oss inn i hvordan § 9 kan brukes som en forebyggende hjemmel, og på denne måten stanse eller forhindre forstyrrelser av den offentlige ro og orden, eller for å forebygge personskader på grunn av beruselse og manglende evne til å ta vare på seg selv. Vi opplevde i vår praksis at denne bestemmelsen svært ofte ble benyttet reaktivt etter ulike hendelser. For å samsvare med politiets overordnede mål og oppgaver, ønsker vi ved å belyse paragrafens vilkår grundig, å finne en hensiktsmessig måte vi kan anvende politiloven § 9 på. Vi skal videre i denne oppgaven derfor se på hvordan politiet kan anvende politiloven § 9 første og tredje ledd som en forebyggende hjemmel, og redegjøre for sentrale momenter som skal vurderes i enhver situasjon.

1.1 Hendelsen

Hendelsen vi opplevde gjennom ett oppdrag i vårt distrikt var som følger:

Operasjonssentralen hadde fått melding om «husbråk»² på en adresse. De sendte to patruljer til stedet. På vei til stedet fikk vi informasjon fra sentralen om at den ene i husstanden(faren)

¹ Lov om politiet (politiloven) av 4. august 1995 nr. 53.

² Husbråk går ut på en type meldinger som kommer inn til politiet, men det er ikke nødvendigvis realiteten i oppdragene. Husbråk er et begrep som brukes om bråk i hjemmet, det kan være høy musikk, mekanisk bråk eller hyl og skrik.

var innehaver av to jaktrifler. Vi kjørte studentpatrulje og var den første patruljen som ankom stedet. Det viste seg at det hadde vært uenigheter mellom faren og den eldste sønnen i huset. Mor hadde vært vitne til hendelsen, men hun hadde tatt med seg den yngste sønnen og reist fra stedet før vi ankom. Vi snakket med faren, den eldste sønnen og moren om hendelsen, og det viste seg at faren hadde fremsatt trusler mot sønnen og han hadde truet med å ta sitt eget liv. Det kom også frem at faren hadde tatt seg et par pils tidligere på kvelden. Det ble besluttet at far skulle tas med inn i arresten, for på denne måten å gjenopprette ro og orden på adressen og forebygge at det skjedde noe mer denne kvelden. Saken var av en slik art at det ikke ble opprettet noen anmeldelse på forholdet. Faren var etter vårt syn ikke synlig beruset, men han ble innbragt til stasjonen og innsatt i arrest, med hjemmel i politilovens § 9.

Som nevnt er den andre grunnen til at vi ønsker å se nærmere på § 9 uttalelser fra erfarende polititjenestepersoner, og hvordan de ville lære oss å bruke § 9 som hjemmel. Disse tjenestepersonene var både betjenter, førstebetjenter, innsatsledere og operasjonsledere etc. Vi har begge flere ganger i løpet av året hørt fra ulike personer at «*nier'n er en utrolig kjekk paragraf*» og «*har noen drukket alkohol kan de tas inn*».

Ut i fra undervisningen vi hadde i ordensjuss i B1 satt vi igjen med en mistanke om at denne måten å tolke og anvende § 9 på ikke er riktig, og dermed kan dette sette rettssikkerheten i fare. Vi har også tatt opp denne problemstillingen med noen av de som kom med uttalelsene om at «*nier'n er så kjekk*». Fellesnevneren i svarene vi fikk fra dem var at paragrafen er blitt benyttet på denne måten så lenge, at det dermed må være akseptabelt.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Vi mener med bakgrunn i dette at det er viktig å få en klarhet i hvordan § 9 skal tolkes og anvendes uten at det skal gå på kompromiss med rettssikkerheten. Dette er viktig for at vi selv skal unngå å gjøre samme feilen når vi kommer ut i tjenesten, og på den måten unngå å havne i en situasjon hvor vi følger de «gjengse» oppfatningene av hvordan polititjenesten skal utføres. Oppgaven kan også bli aktuell for erfarende tjenestepersoner som er preget av et distrikts` praksis på området. Det kan være fort gjort å glemme ting man lærte på Politihøgskolen eller gjennom diverse kurs, fordi man raskt blir påvirket av den praksisen som utføres daglig på ens tjenestested, selv om denne er litt utenfor det man tidligere har lært. Oppgaven kan også være til hjelp for politihøgskolestudenter som etter hvert skal ut i praksisåret sitt og kanskje er litt usikre på hvordan politilovens § 9 skal anvendes.

Dersom politiet innbringer og setter personer i arresten på grunnlag av uriktige tolkninger og anvendelse av § 9, blir ikke rettsvernet til borgerne ivaretatt. Det politiet da gjør er og anse som et overgrep. For best mulig å få frem den riktige tolkningen av politilovens § 9 første og tredje ledd blir vår problemstilling:

Hvordan skal politiet i den daglige tjenesten anvende politiloven § 9 første og tredje ledd i et forebyggende perspektiv, med tanke på oppfyllelse av paragrafens vilkår?

2. Metode

I denne oppgaven har vi valgt å bruke juridisk metode for å løse og redegjøre for vår rettslige problemstilling. Juridisk metode, også kalt rettskildelære, går i hovedsak ut på å komme frem til og forstå hva en rettsregel går ut på. Den norske rettskildelæren har vokst frem og utviklet seg over lang tid som en del av vår domstolpraksis.³ Rettskildelæren skal også hjelpe oss å komme frem til riktig og viktig juridisk litteratur, rettskildefaktorer, og å anvende denne litteraturen på en korrekt måte, slik at innholdet i rettsregelen blir korrekt. Rettskildefaktorer omfatter alt fra lovtekst, lovforarbeider, rettspraksis og annen juridisk litteratur.⁴

Vi vil i denne oppgaven ta utgangspunkt i ordlyden i Politiloven § 9, første og tredje ledd, og anvende dette som rettskildefaktor. Videre vil vi bruke lovforarbeider, relevante rettsavgjørelser og juridisk litteratur for å drøfte og belyse ulike aspekter ved vår problemstilling. Den juridiske litteraturen som blir brukt er i hovedsak bygget på pensum vi har på skolen, mens lovforarbeider og rettsavgjørelser er funnet gjennom søk i Lovdata.

Det er likevel slik at det foreligger få dommer som omhandler politilovens § 9. Dermed vil forarbeidene til loven og juridisk litteratur være sentrale kilder for vår tolkning av § 9 første og tredje ledd.

2.1 Politiets kriminalitetsforebyggende arbeid

Som vi kan se i lovforarbeidene til Politiloven er det forebyggende politiarbeidet sett på som en av hovedoppgavene i politietaten. De uttaler i forarbeidene at «*Forebyggelse av kriminalitet er en av politiets hovedoppgaver*». Synliggjøring av politiet ved patruljering som

³ Boe, 2011, s 15-16.

⁴ Boe, 2011, s 84.

forfølging av straffbare forhold *virker forebyggende*. En annen viktig del av politiets *forebyggende arbeid* består i å drive holdningsskapende virksomhet i nærmiljøene⁵ (vår kursivering).

Politiet er i kraft av politiloven pålagt og drive forebyggende politiarbeid i samfunnet. Dette finner vi blant annet nedfelt i Politiloven § 1 andre ledd som tar for seg politiets ansvar og mål. Politiloven § 1 andre ledd har følgende ordlyd:

«Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettsikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.»

Videre i politiloven § 2 finner vi politiets hovedoppgaver listet opp, og også her finner vi hjemlet at politiet skal drive forebyggende arbeid. I § 2 nr. 2 står det at politiet skal «...forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet». I Politiinstruksen har vi supplerende retningslinjer, og § 2-1 andre ledd sier at «politiet gjør best nytte for seg hvis de *på forhånd* lykkes i å *forebygge* eller avverge lovbrudd eller ordensforstyrrelser»⁶.(vår kursivering)

Forfatter Lie fremhever også i sin bok at det å forebygge kriminalitet er en av politiets viktigste oppgaver, og at forebygging går ut på å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer i samfunnet.⁷

2.2 Politilovens historikk

I politiets ordenstjeneste benytter ofte politiet metoder og tiltak som er hjemlet i Politiloven. Denne politiloven kom i 1995. Før denne loven trådte i kraft var det et noe uoversiktlig og lite konkret lov- og hjemmelsgrunnlag for politiets ordenstjeneste. Denne nye politiloven innebar en opprydning og modernisering av lovgivningen som skulle gjelde for politietaten. Politiloven av 13. mars 1936, Løsgjengerloven og en rekke andre eldre lover som gjaldt politiet og deres arbeid, ble etter loven fra 1995 opphevet. Kommunale vedtekter, som før den nye politiloven ga politiet føringer for gjøremål, skulle nå i større grad inntas i denne loven.

⁵ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s. 14

⁶ Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22. juni 1990 nr. 3963

⁷ Lie, M. E, 2011, s 20-21

Politiinstruksen hadde også en rekke bestemmelser som justisdepartementet mente burde inntas i den nye loven.⁸

Et svært sentralt tema for den nye politiloven var å gi politiet lovfestede metoder og tiltak for og opprettholde den offentlige ro og orden. Før politiloven av 1995 hadde politiet i liten grad fullmakter for å ivareta den offentlige ro og orden med hjemmel i lov. Politiet hadde da et verktøy som ble kalt Generalfullmakten. Det var lagt til grunn i norsk rett at politiet hadde en sedvanebestemt myndighet for å opprettholde ro og orden, og for å forhindre lovbrudd. Ut i fra legalitetsprinsippet må det offentlige ha hjemmel i lov for å foreta inngrep ovenfor samfunnet og samfunnsborgerne. Generalfullmakten samsvarte ikke med legalitetsprinsippet og dette ble umoderne og uholdbart for rettssikkerheten. Det var derfor sentralt at Generalfullmakten ble erstattet med lov.

Det var også viktig for lovgiver at politiets service- og hjelpefunksjon ble inntatt i loven. I denne rollen hender det at politiet må iverksette tiltak ovenfor borgerne og behovet for en lovtekst om dette var derfor sterkt tilstede.⁹

2.3. Det tosporede system

Politiets hverdag består av svært varierte arbeidsoppgaver som vi kan lese ut av politiloven § 2. Generelt kan vi si at politiets oppgaver kan deles inn i to basisfunksjoner: ordenstjeneste og etterforskning¹⁰. Ordenstjeneste kan defineres som den målrettede forebyggende og oppdragsrettede patruljetjenesten som politiet utfører for å hindre eller gripe inn overfor forstyrrelse av den offentlige ro og orden eller trusler mot enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet, samt for å avverge eller stanse straffbare forhold¹¹. Etterforskning er på den andre siden å avklare om et straffbart forhold er begått. Formålet¹² med politiets arbeid er avgjørende. Er formålet med oppdraget å finne ut om det som har skjedd omfattes av et straffebud, hvor, når og av hvem, er man i etterforskningssporet. Befinner politiet seg i en etterforskningsfunksjon er det påtalemyndigheten som er ansvarlige og som styrer hvordan arbeidet skal utføres. Driver politiet derimot med politioppgaver som er ordensmessig begrunnet, er det den enkelte polititjenesteperson som bestemmer hvordan det skal gripes inn

⁸ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s. 9

⁹ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s. 12

¹⁰ Fredriksen, 2009, s 105

¹¹ Nilstad & Nilsen, 2010, s 64

¹² Straffeprosessloven § 226 tar for seg etterforskningens formål.

i de enkelte tilfeller med hjemmel i politiloven. Her er det Politidirektoratet og Justisdepartementet som er øverste instans¹³. Videre i oppgaven vil vi i hovedsak omfavnes av begrepet ordenstjeneste og politilovens virkeområde. Det er her viktig å se forskjellen på det straffeprosessuelle tvangsmiddelet *pågrepelse*, og det polisiære inngrepet *innbringelse* som vi videre vil drøfte. Pågrepelse vil foreligge når en person som et ledd i etterforskningen både stanses av politiet og nektes å gå, og når personen blir tatt med inn til stasjonen. Dette er svært likt inngrepene anholdelse¹⁴ og innbringelse etter politiloven.¹⁵ Innbringelse etter §§ 8 og 9 i politiloven foreligger der formålet med politiets inngrep er å stanse eller forebygge en ordensforstyrrelse.¹⁶

3 Hoveddel

3.1 Generelt om politiloven § 9

Politilovens § 9 hjemler politiets inngrep ovenfor berusede personer. Denne paragrafen er en direkte videreføring av en tidligere mye brukt hjemmel, nemlig løsgjengerlovens § 20, med kun noen språklige endringer og tilføyinger.¹⁷ I første ledd er «alminnelig ro og orden» byttet ut med «offentlige ro og orden». Det var med denne endringen ingen tenkt hensikt med noen realitetsendring, men lovgiver ønsket en mer enhetlig ordlyd i loven.¹⁸

I tredje ledd hjemles innsettelse i arrest. Politiloven sier at ingen må holdes i arrest lenger enn nødvendig og ikke i noe tilfelle lenger enn til vedkommende har blitt edru. Løsgjengerlovens § 20 hadde også et krav om at ingen måtte holdes i arrest lenger en til de var edru, men nødvendighetskriteriet var ikke nevnt slik som i dagens politilov og er dermed et nytt krav i forhold til den gamle lovgivningen.¹⁹

Muligheten for innleggelse på helseinstitusjon er også en endring og forbedring sett i forhold til løsgjengerlovens § 20.

¹³ Fredriksen, 2009, s 106

¹⁴ Anholdelse er en midlertidig frarøvelse av en persons bevegelsesfrihet.

¹⁵ Fredriksen, 2009, s 159

¹⁶ Edvinsen, 2012, s 62

¹⁷ Fredriksen, 2015, s 469

¹⁸ Ot.prp. 83.(1992-93). s 51

¹⁹ Ot.prp. 83.(1992-93). s 51

3.2 Politiloven § 9 første ledd

Politiloven § 9 første ledd har følgende ordlyd:

«Politiet kan innbringe enhver som på grunn av beruselse forårsaket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler forstyrrer den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, forulemper andre eller volder fare for seg selv eller andre.»(vår kursivering)

For at politiet skal kunne ta i bruk denne hjemmelen er det flere vilkår som må være oppfylt. Som man kan lese ut fra ordlyden «politiet *kan*» har vi her å gjøre med et lovfestet opportunitetsprinsipp. Med dette menes at det er opp til den enkelte polititjenesteperson selv å avgjøre om og hvordan tjenestehandlingen skal løses i en gitt situasjon, forutsatt at resten av vilkårene for inngrep er oppfylt.²⁰ Dette kalles å utøve skjønn, og det vil i grove trekk gå ut på at man må foreta en situasjonsvurdering og ut ifra dette vurdere om det er hensiktsmessig å gripe inn. Dette «kan-skjønn» vil bli gjort rede for i punkt 3.5 under.)

Videre står det i § 9 at «*enhver*» kan innbringes. Vi finner her ingen krav til alder, men det er blant annet gjennom Politiloven § 13 og Politiinstruksen § 12-4 visse vurderinger av tiltak politiet må forsøke å ta hensyn til for å ivareta unge personer på en best mulig måte.²¹ Politiinstruksen § 9-1 gir politiet flere retningslinjer for hvem som kan innbringes og lister blant annet opp «vedkommende sin alder, mulighetene for annen betryggende anbringelse og forholdene for øvrig». Mer om behovsprinsippet og forholdsmessighetsprinsippet drøftes i punkt 3.4.1 og 3.4.2.

For at politiet skal kunne hjemle en innbringelse til § 9, må det også foreligge en årsakssammenheng, jf. ordlyden «*..som på grunn av..*»(vår kursivering). Det må derfor foreligge en årsakssammenheng mellom beruselsen og ett av de fire vilkårene loven har listet opp for at inngrep fra politiet skal være lovlig etter § 9. Finnes ikke denne årsakssammenheng, må inngrep av politiet søkes hjemlet i andre bestemmelser.²² Det kan i denne sammenheng nevnes en dom avsagt av Hålogaland lagmannsrett 27. september 2002²³, hvor retten vurderte om det forelå en årsakssammenheng i en sak som omhandlet innbringelse av en 20 år gammel mann. 20 åringen hadde blitt innbragt fra en by i Norge uten at personen hadde utgjort noe uromoment da politiet påtraff han. Det hadde på innbringelsestidspunktet

²⁰ Auglend, m.fl., 2011, s. 422

²¹ Nilstad & Nilsen, 2011, s 154

²² Edvindsen, 2009, s. 108 og 109

²³ LH 2002-0454

ikke vært noe årsakssammenheng mellom mannens beruselsesgrad eller forstyrrelser av omkringliggende områder. Dette fordi det ikke hadde blitt ført beviser for at det var objektivt verifiserbare forhold som tilsa at han var beruset på innbringelsestidspunktet.

Grunnlaget for å innbringe personer etter § 9 1. ledd kan i stor grad sammenholdes med lovbestemmelsen i Straffelovens § 350²⁴, da disse lister opp like vilkår for inngrep og eventuelt straff, med ett unntak. Dette unntaket er at § 9 i tillegg lister opp vilkåret om å «volde fare for seg selv». På denne måten vil § 9 kunne benyttes i en videre og mer forebyggende sammenheng enn bestemmelsen i Straffeloven § 350.²⁵

Vi vil videre gå nærmere inn på hva de ulike vilkårene i § 9 første ledd sier.

3.2.1. Beruselsen

For å innbringe personer etter § 9 er det et krav om at personen må fremstå som beruset. Om beruselsen er forårsaket av alkohol eller et annet rusmiddel som narkotika eller lovlig legemidler, er uten betydning. Som vi kan se i forarbeidene til politiloven er det ikke satt noe krav til beruselsesgraden, men det poengteres at tidligere rettspraksis skal være gjeldene. Rettspraksis har stadfestet at det må foreligge objektivt verifiserbare forhold for å kunne konstatere beruselse.²⁶ Steinar Fredriksen forklarer at det må tillegges noe mer å være beruset kontra det å være påvirket. Med støtte fra rettspraksis kommer det frem at det må foreligge en sterk påvirkning for å favnes av beruselsesbegrepet jf. Rt. 1980 s. 1154 og Rt. 1993 s. 99²⁷. Den første dommen poengterer at det ikke kan avgjøres om noen er sterkt påvirket ut i fra den enkeltes alkoholkonsentrasjon i blodet, fordi personer reagerer svært ulikt på promillenivåer. Som veiledende kunnskap for polititjenestepersoner i ordenstjenesten nevnes to Høyesterettsdommer, Rt. 1950 s. 1135 og Rt. 1963 s. 1087, som sier at beruselsen må fremstå

²⁴ Straffeloven § 350: « Den som ved slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd forstyrrer

- a) den alminnelige fred og orden,
- b) den lovlige ferdsel,
- c) omgivelsenes nattero eller
- d) omgivelsene på et sted hvor han uberettiget forblir tross pålegg om å fjerne seg, straffes med bøter eller fengsel inntil to måneder.

På samme måte straffes den som i selvforskyldt rus forulemper eller voldet fare for andre.

Medvirkning straffes på samme måte»

²⁵ Rettsdata.no:

<http://abo.retsdata.no/browse.aspx?bid=autoComp&sDest=gL19950804z2D53#gN19950804z2D53z2E27> – fotnote 27

²⁶ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s.

²⁷ Fredriksen, 2015, s.471.

som åpenbar og klart synlig for polititjenestepersonen. Holdepunkter for å bedømme beruselsesgraden vil da være for eksempel snøvlete tale, lukt, ustø gange og problemer med å kontrollere kroppsbevegelser.

Det må videre presiseres at polititjenestepersonen må være bevisst på at beruselse kan ha like symptomer med visse sykdommer, som for eks epilepsi, sukkersyke og senilitet.²⁸ For å utelukke eventuelle sykdommer må polititjenestepersoner gjennom en skjønnsmessig vurdering av situasjonen og en undersøkelse av personen.²⁹

3.2.2. Forstyrrelse av offentlig ro og orden

Det å forstyrre den offentlige ro og orden er et av fire materielle vilkår som må foreligge for at man skal kunne benytte politilovens § 9 som hjemmelsgrunnlag i tjenesten.

Videre må man finne ut av hva som skal legges til grunn for at man har oppfylt vilkåret om en forstyrrelse av den offentlige ro og orden.

I forarbeidene til politilovens § 9 er det ikke gitt noen videre forklaring på ordlyden *offentlig ro og orden*, foruten at det ikke tilsiktes noen realitetsendring fra løsgjengerloven § 20 som tidligere ble benyttet. Fredriksen tolker det slik at man kan sammenlikne med eksempelvis politilovens § 7 som har følgende ordlyd: «*Politiet kan gripe inn: 1: for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden*».³⁰ I forarbeidene til politilovens § 7 er det uttrykt at det skal være gjennomsnittsborgerens toleransegrenser som skal legges til grunn ved vurderingen av hva som er å anse som en forstyrrelse av den offentlige ro og orden. Hva den enkelte polititjenestemann finner krenkende, forstyrrende eller ubekvemt er således ikke avgjørende.³¹ Disse uttalelsene i forarbeidene til politiloven § 7 sier noe om hva som skal legges til grunn for at noe kan sees på som en forstyrrelse av den offentlige ro og orden, men da ordlyden er lik det ene vilkåret i § 9 er det dermed overførbart til å tolke dette på lik måte. Forskjellen er at det ikke er noen krav til beruselsen i § 7, mens i § 9 er det et vilkår for anvendelse at personen som utfører forstyrrelsen er beruset.

Før tjenestepersoner foretar et inngrep må de ta en vurdering på om dette er noe «den vanlige mann i gata» syntes er forstyrrende. Hvor tålegrensen til gjennomsnittsborgeren ligger vil

²⁸ Auglend, m.fl., 2011, s. 516

²⁹ Nilstad & Nilsen, 2010, s 154

³⁰ Fredriksen, 2015, s. 367

³¹ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s. 60-61

naturlig nok variere noe fra om det er storby eller et lite tettsted, og fra ukedager til helg. Om noen personer lager støy en lørdagskveld vil dette bli oppfattet som normalt, mens i en ukedag vil det kunne oppfattes i større grad som en forstyrrelse av den offentlige ro og orden.

Personer på privat sted kan også innbringes dersom omgivelsene utsettes for tilstrekkelig støy.³² Det er altså ikke noe krav til at forstyrrelsen av den offentlige ro og orden må finne sted på offentlig sted, men det er et krav at offentligheten forstyrres, og at person som forstyrrer er beruset.³³

Politolovens § 9 kan også anvendes mot personer som ved passivitet, eller på grunn av sin beruselse, sitt vesen eller adferd skaper utrygghet og frykt blant personer, selv om ikke vedkommende lager støy eller er involvert i noen ordenskrenkelse.³⁴ Her kan nevnes en dom fra Høyesterett som tok for seg en person som i beruset tilstand hadde klatret opp en husvegg og tittet inn i en leilighet. Selv om mannens atferd ikke hadde skremt personene i leiligheten, ble det fortsatt sett på som en forstyrrelse av den offentlige ro og orden.³⁵

Ved innbringelse av personer på bakgrunn av vilkåret om å opprettholde den offentlige ro og orden, vil det ha et forebyggende element i seg. Dette fordi det ikke vil bli noen videre forstyrrelser av den offentlige ro og orden når årsaken til forstyrrelsen er fjernet.

3.2.3. Forstyrrelse av lovlig ferdsel

I forarbeidene til politiloven foreligger det ingen informasjon av hva som menes med lovlig ferdsel, men ordlyden korresponderer med straffelovens § 350 1 ledd bokstav B og politilovens § 8, 1 ledd nr. 1.

Det første som må foreligge for at anvendelse kan komme til bruk er at ferdselen er lovlig. Den må ikke være straffbar eller i strid med rettsgyldig forbud eller påbud.³⁶ Med ferdsel menes alle former for opphold, gående og kjørende trafikk.

Forstyrrelsen av ferdsel kan være både aktiv og passiv. Eksempler på ulike aktive måter å forstyrre ferdsel på kan være en svært beruset person som ikke klarer å gå i veikanten eller

³² Ot.prp.nr.22 (1994-1995)

³³ Fredriksen, 2015, s. 473

³⁴ Auglend, m.fl., 2011, s. 517

³⁵ Rt.1991 s. 1236

³⁶ Auglend, m.fl., 2011, s. 506

personer som går midt i veien på ren trass. Passive forstyrrelser kan være personer som har sovnet i veibane, på fortau eller på gang- og sykkelsti, eller personer som av ulike grunner ikke ønsker å flytte seg fra det gitte området.

I politilovens § 9 står forstyrrelsen av den lovlige ferdsel i klar sammenheng med forstyrrelse av den offentlige ro og orden. Den står ikke for seg selv, og det kan være nærliggende å tenke at den lovlige ferdsel må forstyrres på offentlig sted for at den skal gjelde. Det foreligger imidlertid en dom fra Høyesterett som sier noe annet. Dommen gjelder brudd på straffelovens § 350, 1 ledd, bokstav B, som omhandler forstyrrelse av den lovlige ferdsel. Dommen tar for seg en bærplukker som i utmark ble tatt tak i og ristet av siktede. Siktede i saken eide jorden som fornærmede beveget seg på, men bærplukking er tillatt i utmark. Høyesterett dømte siktede i saken for forstyrrelse av den lovlige ferdsel.³⁷ Det kan dermed tolkes slik at forstyrrelse av den lovlige ferdsel gjelder både på privat vei og i utmark da ordlyden i disse lovene er lik.³⁸

3.2.4. Forulempe andre

Det å forulempe andre er ikke et uttrykk som brukes mye i den hverdagslige tale. Auglend mfl. skriver at forulemping i hovedsak skal forstås som en direkte aggressiv opptreden, som for eksempel å fremstå som truende, men at også indirekte påvirkning på de rundt en, som berusede personer som kaster opp eller urinerer offentlig, også kan forstås som en forulemping av de som måtte befinne seg i nærheten av vedkommende.³⁹ I Rt. 1985, s. 1083 ble det slått fast av Høyesterett at også ukvemsord og annen sjikanerende atferd er å anse som forulemping. I noen situasjoner kan det å være vitne til en slåsskamp, og de ubehagelighetene det måtte medføre, også sees på som en forulemping, jf. Rt. 1976 s. 1295.

For å dra en parallell til vårt opplevde oppdrag fra B2, kan det tenkes at vedkommende som ble innbragt på grunn av sin krangel med sønnen i huset, har forulempet samboeren, da dette var ubehagelig for henne å overvære og som medførte at hun dro fra stedet. Det kan også tenkes at hun opplevde vedkommende som truende, og at dette også kan ha vært en form for forulemping.

³⁷ Rt. 1932 s.112

³⁸ Auglend, m.fl., 2011, s. 507

³⁹ Auglend, m.fl., 2011, s. 517

Videre er det naturlig å nevne at begrepet forulemping kan ha blitt tillagt noe annet tidligere da dette helt klart er et dynamisk begrep, og at det derfor endres i takt med samfunnet og borgernes syn på hva forulemping vil innebære. Begrepet er dynamisk både når det gjelder endring av syn over tid, men også endring etter ulike geografiske områder i samfunnet.⁴⁰ Man kan tenke seg at man er vitne til en gruppe berusede personer i en park i byen hvor de til daglig oppholder seg, og de roper høyt, kommer med obscøne uttrykk og de urinerer offentlig. Dette vil sannsynligvis ikke oppfattes like forulempende for de rundt, som om man hadde befundet seg på en kirkegård en søndags formiddag og den samme gruppen berusede personer hadde opptrådt lignende her. Dette er tilfeller hvor man kan tenke seg at samfunnet, og herunder politiet, vil ha ulike syn på om det er forulemping eller ikke.

Om den forulempende atferden finner sted på offentlig eller privat grunn er ikke spesifisert i politiloven § 9 første ledd. I forarbeidene til Politiloven kan man se direkte uttrykt at forulemping også utenfor offentlig sted kan medføre innbringelse etter § 9.⁴¹ Man kan også dra paralleller til straffelovens § 350 og dens forarbeider, hvor det er sagt at virkningen av atferden ikke behøver være utført på offentlig sted.⁴² For at politiet skal kunne gripe inn på privat grunn, må det foreligge en klage fra de som befinner seg på stedet, naboer eller andre som er berørt av hendelsen.⁴³ Det er i tillegg gitt utfyllende regler i Politiinstruksen § 8-7⁴⁴, som omhandler politiets adgang til å ta seg inn på privat grunn. Dette må alltid vurderes av tjenestepersonene sammen med Politiloven § 6 og dens grunnprinsipper.

Det kommer frem av en dom avsagt av Stavanger Tingrett⁴⁵, at en person ble dømt for overtredelse av Straffelovens § 350 andre ledd for å ha ropt høyt på utsiden av et utested: «*Det er alt for mange negere, jeg hater negere!*»(vår kursivering) Dette ble av retten sett på som en forulemping av de tilstedeværende personene, selv om det var uvisst for retten om det befant seg personer med mørk hudfarge rundt utestedet.

Muligheten til å kunne innbringe en som forulemper andre kan ha et forebyggende element, ved at man stanser den pågående forulempingen og hindrer eskalering som i ytterste konsekvens kan ende med et mer alvorlig straffbart forhold. Det vil også kunne forebygge

⁴⁰ Nilstad & Nilsen, 2010, s 156

⁴¹ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s 63

⁴² Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 48

⁴³ Auglend, m.fl., 2011, s. 517

⁴⁴ Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22. juni 1990 nr. 3963

⁴⁵ Stavanger Tingrett, Publisert 2014-01-07

ubehag og krenkelser av menneskene som befinner seg i nærheten av den som utviser den forulempende atferden.

3.2.5. Volde fare for seg selv eller andre

Det siste vilkåret vi finner i politiloven § 9 første ledd går ut på å volde fare for seg selv eller andre. Det å «volde fare» er et uttrykk som må tolkes på en slik måte at det kan benyttes med en forebyggende hensikt, slik at personene som er utsatt for inngrep med hjemmel i § 9 ikke skal være årsak til at en farlig eller skadelig hendelse oppstår.⁴⁶ Samtidig kan beruselse ofte føre til manglende evne til å fatte fornuftige valg og veloverveide risikovurderinger, som igjen øker faren for farlige situasjoner. Det å volde fare vil omfatte både aktive og passive handlinger. I dette ligger det at både det å sjangle rundt i veibanen og det å ligge sovende eller døddrukken i veibanen omfattes av begrepet og «volde fare for seg selv».⁴⁷ Det er viktig å bemerke at politiet ikke kan gripe inn i enhver faresituasjon med hjemmel i § 9. Denne bestemmelsen er å anse som en særregulering som hjemler politiets inngrep mot fysisk fare som personer utsetter seg selv for, som følge av beruselse.⁴⁸

Videre kan det ikke stilles for strenge og rigide krav til en gitt faresituasjon. Det er ikke noe krav til alvorlighetsgraden og heller ikke at det har oppstått en faktisk faresituasjon. Den aktuelle faresituasjonen må likevel fremstå som aktuell og nært forestående, og den fremviste adferden må være i stand til å påføre noen skade.⁴⁹ Et eksempel som går ut på å volde fare for andre, kan være at en person skyter rundt seg med hagle i et boligstrøk. I en dom avsagt av Høyesterett i 1960⁵⁰, ble en 19 år gammel gutt dømt for overtredelse av Løsgjengerloven § 17⁵¹, som også innehar vilkåret «volde fare for andre». 19 åringen hadde i denne saken gått rundt med en ladd revolver i et boligområde og på denne måten voldt fare for andre. Det hadde altså ikke blitt avfyrt noen skudd, men farepotensialet her tilsa at dette medførte en reell og nærliggende fare. Ved å innbringe denne personen forebygget man muligheten for mer alvorlige hendelser, og på den måte trygget områdene og menneskene som befant seg der.

⁴⁶ Nilstad & Nilsen, 2010, s 156

⁴⁷ Auglend, m.fl., 2011, s. 518

⁴⁸ Fredriksen, 2015, s. 475

⁴⁹ Edvindsen, 2009, s 110

⁵⁰ Rt, 1960- 04-98

⁵¹ Løsgjengerloven § 17: «Den, som forsætlig eller uagtsomt hensætter sig i en beruset tilstand, hvorunder han forstyrrer den almindelige fred og orden eller den lovlige færdsel eller forulemper eller volder fare for andre, straffes med bøter eller fængsel indtil 3 maaneder.»

3.3 Politiloven § 9 tredje ledd

Politiloven § 9 tredje ledd har følgende ordlyd:

«Ingen må holdes i arrest lenger enn nødvendig og ikke i noe tilfelle lenger enn til vedkommende er edru»

Dette leddet sier noe om hvor lenge politiet kan holde noen i arresten ved innbringelse etter politilovens § 9. Politiet må kontinuerlig vurdere nødvendigheten av å ha en innbragt person i arresten, og foranledningen for innbringelsen må legges til grunn for vurderingen. Det opereres med en relativ og en absolutt tidsfrist.⁵² I forarbeidene til loven fremkommer det at nødvendighetskriteriet tidligere har vært fulgt i praksis, men at dette ikke har vært nedfelt i noen lovtekst. At den innbrakte kan holdes til han er edru var tidligere hjemlet i løsgjengerlovens § 20.⁵³

3.3.1. Ikke lenger enn nødvendig

Ingen må holdes i arrest lenger enn nødvendig.

Politiinstruksen § 9-5 1. ledd gir supplerende bestemmelser til lovteksten. Den sier: «Den arresterte skal løslates så snart grunnen til frihetsberøvelsen er bortfalt og dette ellers anses som forsvarlig i betraktning av vedkommende sin tilstand og forholdene for øvrig». Det presiserer altså at politiet fortløpende må vurdere nødvendigheten av og opprettholde innbringelsen. Det er ikke greit å la en person være innsatt i arrest kun fordi politiet tenker at han kan sitte der til neste morgen.⁵⁴

Det fremkommer av forarbeidene at en person kan løslates dersom annen betryggende anbringelse er ordnet. Politiets forvaring av vedkommende er da ikke lenger nødvendig. Ved vurderingen om det er nødvendig og opprettholde innbringelsen, eller om vedkommende kan løslates før edru tilstand inntreffer, skal det vurderes om vedkommende kan slippes, da faren for at vedkommende vil bryte politilovens § 9, 1. ledd ikke lenger er å anse som sannsynlig. Dette kan for eksempel være grunnet nedadgående rus. Det kan være mange ulike årsaker til at vedkommende har blitt innbragt, så foranledningen til innbringelsen må tas med i

⁵² Auglend, m.fl., 2011, s. 522

⁵³ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s.

⁵⁴ Edvindsen, 2009, s 112

vurderingen.⁵⁵ Videre kan politiet ha ordnet et annet oppholdssted for at vedkommende skal bli ivaretatt, for eksempel hos familie, ved barnevernsinstitusjon eller på avrusningsstasjon etter § 9 4. ledd. Det vil i disse tilfellene ikke lenger være nødvendig for politiet og opprettholde innbringelsen av vedkommende, og personen kan løslates.⁵⁶

3.3.2. Ikke lenger enn til man er edru

Politi-loven § 9 tredje ledd har i tillegg til den relative fristen jf «..lenger enn nødvendig..» en absolutt frist som går ut på at innbragte personer ikke i noe tilfelle skal holdes i arrest lenger enn til de er blitt edru. I politiinstruksen § 9-5 finner vi utfyllende informasjon som omhandler løslatelse av arrestant, jf. ordlyden «..*arresterte skal løslates så snart grunnen for frihetsberøvelsen er bortfalt og dette ellers anses forsvarlig..*» I dette tilfelle vil det også stilles krav til politiets skjønnsutøvelse, da uttrykket edru kan tillegges varierende innhold alt etter den enkeltes subjektive oppfatning. For å sikre en tilnærmet lik praktisering av beruselsesvurderingen ved løslatelse av innbragte personer, presiseres det at oppgaven med å bedømme dette bør tillegges færrest mulige tjenestemenn. På denne måten blir det enklere å vurdere etter en objektiv norm som går ut på at det ikke skal være ytre tegn på beruselse. Dette vil sikre den innbragtes rettssikkerhet.⁵⁷

Med tanke på fristene som § 9 oppstiller til varigheten av en innbringelse og hva som skal vektlegges ved vurderingen av edrueligheten, vil vår hendelse fra B2 være utenfor det man har hjemmel til. Faren i husstanden ble innbragt etter å ha drukket to øl på kvelden, og det var ingen ytre objektivt verifiserbare tegn til beruselse ved innbringelsen. Ved løslatelsen av vedkommende var det dermed heller ingen ytre tegn til beruselse, og med tanke på farens inntak av alkohol på kvelden er det rimelig å anta at han ved løslatelsen faktisk hadde vært edru i flere av timene han hadde vært i arresten.

3.4. Politiloven § 6

Politi-lovens § 6 er en rettsregel som angir de alminnelige reglene om hvordan en polititjenesteperson skal utføre sine tjenestehandlinger, og hvordan man som politi ellers skal

⁵⁵ Edvindsen, 2009, s 112

⁵⁶ Auglend, m.fl., 2011, s. 522

⁵⁷ Auglend, m.fl., 2011, s. 522 og Nilstad & Nilsen, 2010, s 158

opptre overfor publikum. Hjemmelen skal være med å styre tjenestepersoners holdninger og opptreden i situasjoner man kan stå ovenfor i tjenesten. Dette er svært viktig, fordi det er i disse situasjonene tjenestepersoner møter publikum, og det er her det dannes grunnlag for publikums tanker om og tilliten til politiet.⁵⁸ I forarbeidene til Politiloven kommer det frem at grunnprinsippene i § 6 skal anvendes og vurderes uansett hjemmelsgrunnlag og uavhengig av hvilket saksområde man handler i. Politilovens § 6 er i hovedsak ikke en regel som hjemler inngrep fra politiet. Da må man heller se om vilkårene i §§ 7-13 er oppfylt. Det er likevel ett unntak fra denne hovedregelen som vi finner i paragrafens fjerde ledd. Her finner vi hjemmelen for politiets anledning til å anvende makt i tjenesten.⁵⁹ I politiinstruksen § 3-2 finner vi utfyllende retningslinjer for politiets bruk av makt, og i § 3-2 andre ledd presiseres det hva som menes med makt, nemlig et tvangsmessig fysisk inngrep mot en person, eller mot fast eller rørlig eiendom. Dette kan man se i forhold til vårt oppdrag fra B2, der det ble brukt makt da vi fysisk måtte ta med oss faren inn i arresten. Det var i dette tilfellet § 6 fjerde ledd som var vår inngrepshjemmel for denne maktbruken.

I politilovens § 6 finner man noen grunnprinsipper for tjenesteutførelsen som skal være oppfylt i tillegg til vilkårene i den inngrepshjemmelen man bruker i tjenesten. Prinsippene går ut på at det må være nødvendig for politiet å gripe inn i situasjonen, og at de må gripe inn på en forholdsmessig måte. Det stilles også ulike krav til saklighet. Man skal opptre nøytralt og behandle like tilfeller likt. Disse prinsippene går altså ikke ut på *når* politiet kan gripe inn, men om *hvordan* politiet griper inn, altså måten oppdraget løses på i omfang og intensitet⁶⁰. Vi skal i den videre fremstillingen av § 6 ta for oss betydningen og forståelsen av nødvendighetsprinsippet og forholdsmessighetsprinsippet.

3.4.1 Nødvendighetsprinsippet

I politiloven § 6 andre ledd, andre punktum står det at «*de midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.*» Midlene som politiet benytter i en hver gitt situasjon må være nødvendige. Det fremkommer av forarbeidene at da politiet tidligere iverksatte tiltak etter generalfullmakten, skulle det ligge et klart behov for tjenestehandlingen i bunn, og at det må

⁵⁸ Edvindsen, 2009, s 44

⁵⁹ Fredriksen & Spurkeland, 2014, s 57

⁶⁰ Fredriksen & Spurkeland, 2014, s 58

være en forholdsmessighet mellom tjenestehandlingens mål og middelet som benyttes. Uleiligheten forbundet med inngrepet må ikke stå i misforhold til det som ønskes oppnådd.⁶¹ Det er et grunnleggende krav til all polititjeneste at det skal vurderes om det er nødvendig med inngrep, og det skal hele tiden vurderes om tiltaket som iverksettes er nødvendig og står i forhold til situasjonens alvor.

Vurderingen om et tiltak skal iverksettes eller ikke, er en vurdering som skal gjøres fortløpende. Det holder ikke å ta en vurdering i initialfasen og holde fast ved denne hele tiden. Alle situasjoner er dynamiske og vurderingen om nødvendighet skal foretas fortløpende. Skal tiltak videreføres, oppgraderes eller degraderes, skal det ligge en konkret vurdering av tiltakets nødvendighet i bunn. Hensikten med å innta nødvendighetskriteriet i loven er å hindre en bekvemmelighetsbasert og lettvinntjenesteutøvelse.⁶²

Et tenkt eksempel på en sak der nødvendighetskriteriet ikke er fulgt, har man hvis man som tjenesteperson påtreffer en beruset jente på 16 år. Man vurderer henne til å være ute av stand til å ta vare på seg selv, og hun blir derfor besluttet innsatt i arrest. Sett ut i fra politilovens § 9 er dette et lovlig inngrep, men det blir feil å kun ta en vurdering av politilovens § 9 uten å vurdere § 6. Denne hjemmelen skal ligge til grunn for all tjenesteutøvelse, og man kan da spørre seg om det er nødvendig og sette denne personen i arresten. Det kan tenkes at vedkommende hadde foreldre hjemme som kunne tatt vare på henne gjennom natten uten at det hadde vært en nevneverdig risiko for hennes helse. Dermed blir politilovens § 6 2. ledd brutt i denne tenkte saken. Det hadde i dette tilfellet vært et mildere middel å kjøre den berusede jenta hjem, og det blir da å anse som en overreaksjon og sette henne i arrest.

Konkrete vurderinger om nødvendigheten av tiltak, om de skal iverksettes og hvilke type tiltak som er nødvendig, skal derfor foreligge i enhver situasjon.

3.4.2. Forholdsmessighetsprinsippet

Prinsippet om forholdsmessighet i politiets tjeneste er blant annet hjemlet i politiloven § 6 andre ledd, og er supplert av politiinstruksen § 3-1 første ledd. Forholdsmessighetsprinsippet er også hjemlet i straffeprosesslovens § 170a, som angir noen grunnleggende regler for politiets bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler. Tvangsmidlene vil ikke bli drøftet her.

⁶¹ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s. 19

⁶² Auglend, m.fl., 2011, s. 413

Forholdsmessighetsprinsippet går ut på at tiltaket politiet iverksetter i en situasjon må stå i forhold til hva man ønsker å oppnå med situasjonen. Politiet må i enhver situasjon de står ovenfor vurdere de eventuelle fordelene oppdraget kan resultere i og se om disse er større enn personers eller samfunnets interesse i å få løst oppdraget. For politiet kan det være vanskelig å vurdere forholdsmessigheten korrekt i enhver situasjon, da man ofte sitter med for lite kunnskap om et gitt oppdrag. Den enkelte polititjenesteperson må i disse tilfellene bruke den informasjonen de allerede innehar om oppdraget, og også se på tidligere erfaringer som er gjort i lignende situasjoner. Det ligger også i vurderingen av forholdsmessighet at politiet ikke må låse seg til enkelte løsninger av oppdrag, men fortløpende foreta situasjonsvurderinger⁶³ for å kunne fange opp omstendigheter som endrer nødvendigheten av valgte tiltak. Svært viktig vil det også være at politiet tar i betraktning om det er farer som truer enkeltpersoner eller samfunnsinteresser, og hvor nært i tid faren er og omfanget av den. I noen tilfeller vil politiet måtte la være å handle i situasjoner, fordi man kan oppleve at tiltaket man vil iverksette ikke står i forhold til hva som kan oppnås.⁶⁴

Sett i forhold til oppdraget vi sto ovenfor i B2, vil det isolert sett være forholdsmessighet mellom innbringelsen av familiefaren og målet om å gjenopprette ro i hjemmet og forebygge eventuell fare for andre. Familiefaren hadde kommet med trusler mot sønnen og seg selv, så det å tilbringe noen timer i arresten vil dermed ikke kunne ansees som et for stort onde i forhold til alvorligheten av saken, formålet med vår tilstedeværelse og de omkringliggende omstendighetene som samboeren og den yngste sønnen utgjorde.

Vi finner også krav om at alle inngrep mot personer skal være nødvendige og forholdsmessige i blant annet artikkel 5 (punkt 1) i EMK.⁶⁵ I tillegg ble det ved endringer i Grunnloven, 13 mai, 2014, vedtatt i § 94 at vernet om personlig frihet skal gjelde alle frihetsberøvelser på lik linje med EMK artikkel 5, med tanke på nødvendighet og forholdsmessighet.

3.5 Politiets «kan-skjønn»

Som tidligere nevnt finner vi ordlyden «*kan*» i politiloven § 9 første ledd. Med dette menes at tjenestepersonen ikke har en ubetinget plikt til å gripe inn, men det er opp til den enkeltes skjønn å vurdere om inngrep er nødvendige og hensiktsmessige. Ved vurderingen om man skal gripe inn må det sees på lovbruddets grovhet, påtalereglene og den truedes interesser,

⁶³ Situasjonsvurdering er en gjennomgang av den faktiske situasjonen, en kontinuerlig prosess fra oppdraget foreligger og til det avsluttes.

⁶⁴ Nilstad & Nilsen, 2010, s 97 og 98

⁶⁵ Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950

samt at man foretar en situasjonsvurdering og handler deretter.⁶⁶ Praktiseringen av skjønn vil også kunne variere fra politidistrikt til politidistrikt, og det vil endres ut i fra årstider og tider på døgnet. Det vil for eksempel være forskjell på om en person sovner i en park en sen sommerkveld, kontra en sen vinterkveld. Man vil være til fare for seg selv ved og sovne ute på vinterstid og dermed kunne kvalifisere til å bli tatt hånd om av politiet. På sommeren vil dette ikke være like aktuelt.

3.6. Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen

I årene 1949 og 1950 ble Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen utarbeidet av Europarådet. 15 januar 1952 ble konvensjonen ratifisert⁶⁷ av Norge. Videre har Stortinget bestemt at konvensjonen skal «gjelde som norsk lov» og er derfor en rettskildefaktor som polititjenestepersoner må forholde seg til i den daglige tjenesten på lik linje med andre lover og instruksjer, som for eksempel politiloven. Dette fremkommer også direkte av § 3 i politiloven som sier at politiloven skal gjelde med de begrensinger som er anerkjent i folkeretten, herunder EMK.

For politiets daglige ordenstjeneste finner vi noen sentrale bestemmelser fra konvensjonen i artikkel 2, 3, 5 og 8, og også i tilleggsprotokoll 1 og 4. De mest aktuelle artiklene sett i forhold til politiloven § 9 finner vi i art. 5 som omhandler forbudet mot frihetsberøvelse og i artikkel 8, som omhandler retten til respekt for privatlivet. Det er likevel ingen stor betydning for politiet, da det som kreves av politiet for å bruke hjemlene i politiloven vil samsvare med det man finner i EMKs artikler. Når det kommer til nødvendighet og forholdsmessighetskravene man finner i politiloven §§ 6 og 9, har EMK ingen generelle bestemmelser som sier noe om disse kravene, men de er implementert i de artiklene som hjemler fravikelse av konvensjonens rettigheter og friheter. Det skal også nevnes at Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen har et annet syn på hvordan man skal vurdere nødvendighet og forholdsmessighet enn det som fremkommer av politiloven § 6. Hvis vi tar innbringelse av en beruset person som eksempel, vil ikke EMD ta utgangspunkt i nødvendigheten av å få tjenestehandlingen utført. Det vil heller vektlegges om de grunnleggende samfunnsinteressene er tungtveiende nok i den konkrete situasjonen til at en

⁶⁶ Edvindsen, 2009. s

⁶⁷ Ratifisering vil si en stat som forplikter seg til å følge en folkerettslig avtale, og blir dermed forpliktet til å overholde dens bestemmelser

fravikelse fra konvensjonens rettigheter og friheter er nødvendige og forholdsmessige for å gjennomføre tjenestehandlingen.⁶⁸

4. Læringsutbytte av selvopplevd hendelse fra B2

Vi har tatt utgangspunkt i en selvopplevd hendelse fra B2, hvor vi mente at tolkningen av politilovens § 9 ble feil anvendt.

I hendelsen vår fra B2 fikk vi informasjon fra samboeren at vedkommende som ble innbragt hadde truet med å ta sitt eget liv. Samboeren uttrykte også frykt for at han kunne komme til å skade sønnen, fordi han hadde fremstått som svært aggressiv. Sammenholdt med at vi hadde kunnskap om at de var innehavere av to våpen, vil vilkåret om at han kan volde fare for seg selv eller andre være oppfylt. Samtidig vil det være å anse som en forulemping av andre at samboeren var vitne til kranglingen mellom far og sønn. Så i denne saken er det flere vilkår for innbringelse som er oppfylt.

Videre med tanke på beruselsesgraden, finner vi få objektivt verifiserbare holdepunkter for å si at vedkommende var beruset. Dersom vi ikke hadde fått informasjon fra de andre på stedet om at han hadde drukket to halvlitere med øl, ville vi ikke hatt noen forutsetning for å si at han hadde inntatt alkohol. Hvis vi har forstått vår anvendte juridiske litteratur og tidligere rettspraksis korrekt, var ikke beruselsesvilkåret oppfylt, og vår innbringelse av vedkommende i denne situasjonen var utenfor hva vi hadde adgang til å gjøre med hjemmel i politiloven § 9. Det kan likevel tenkes at politiloven § 8, nr. 4⁶⁹ kunne vært brukt som innbringelsesgrunnlag, og på denne måten forebygget videre forulemping av samboeren og for å forebygge eventuelle skader han truet med å påføre seg selv.

4.1 Avslutning

Vi har gjennom denne oppgaven forsøkt å sette oss grundig inn i hvordan lovteksten i politiloven § 9 skal tolkes og hvilke vilkår som må være oppfylt for at bestemmelsen skal anvendes korrekt. For å belyse dette har vi anvendt juridisk litteratur, lovforarbeider og

⁶⁸ Fredriksen & Spurkeland, 2014, s.

⁶⁹ Politiloven § 8 nr. 4 sier: Politiet kan innbringe den som treffes på eller ved et sted der det må antas å være begått en forbrytelse umiddelbart forut.

rettspraksis. Dette har vært en interessant problemstilling å arbeide med, men også krevende da det ikke foreligger mye rettspraksis som omhandler § 9.

Bestemmelsen benyttes ofte reaktivt etter ulike hendelser, og dette kan det være flere grunner til. Ut i fra hva vi opplevde i løpet av vår praksistid i B2, og samtaler med medstudenter, er det klart at ordlyden i bestemmelsen tolkes ulikt fra tjenesteperson til tjenesteperson. Det kan tyde på at de ulike vilkårene i § 9, sammenholdt med kravet om årsakssammenheng med beruselsen, er noe uklar. Dette kan sees i sammenheng med at denne bestemmelsen sjelden blir prøvd for domstolene, og på den måten blir feilaktige tolkninger av bestemmelsen ikke iverksett og endret, men videreført.

Gjennom redegjørelse av sentrale momenter som lovens vilkår, beruselsesgrad og årsakssammenheng, har vi fått kunnskap som vi mener er svært viktig for at vi skal kunne arbeide forebyggende i den daglige ordenstjenesten. Sammenholdt med et sterkt hensyn til nødvendighet og forholdsmessighet i alt vi foretar oss, vil dette kunne føre til en bedre relasjon til publikum, som igjen kan virke forebyggende. Vi mener at dette kan begrunnes med at et mer enhetlig politi⁷⁰, med god kunnskap om inngrepshjemler, vil kunne føre til mindre forskjellsbehandling av mennesker, og på den måten bedre politietatens renommé i samfunnet og samtidig øke tilliten til den enkelte tjenesteperson.

⁷⁰ St.meld. nr. 42 (2004-2005), s. 9

5. Litteraturliste

- Auglend, R. L., Mæland, J. H., & Røsandhaug, K. (2011) Politirett. (2.utg) Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Boe, E. (2011). Grunnleggende juridisk metode. –En introduksjon til rett og rettstenkning. (2.utg) Oslo: Universitetsforlaget
- (Edvinsen, K. (2009). Ordenstjeneste. Høvik: Forlaget Vett & Viten)
- Edvinsen, K. (2012) Ordenstjeneste. (2.utg). Høvik: Forlaget Vett & Viten
- Lie, E. M. (2011). I forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid. Oslo: Gyldendal
- Nilstad, M., & Nilsen, J. R. (2010) Publikumsrettet politiarbeid: Generell del. Høvik: Forlaget Vett & Viten
- Fredriksen, S. (2009). Innføring i straffeprosess (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Fredriksen, S., Spurkeland, K. (2014) Ordensjuss. Oslo: Gyldendal Juridisk
- Fredriksen, S. (2015) Ro, orden og frihet. En fremstilling av politiets adgang til å gripe inn i den personlige frihet ved utførelse av ordenstjeneste (1.utg) Oslo: Gyldendal Juridisk

Forarbeider:

- Ot.prp.nr.83 (1992-1993) Om lov om politiet (politiloven) Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/otprp-83-199293?searchResultContext=2487>
- Ot.prp.nr.22 (1994-1995) Om lov om politiet (politiloven) Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/otprp-22-199495?from=NL/lov/1995-08-04-53/§9>
- St.meld. nr. 42 (2004-2005) Politiets rolle og oppgave. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/stmeld-nr-42-2004-2005-/id199239/?docId=STM200420050042000DDDEPIS&ch=1&q=st.meld%20nr.%2042&redir=true&ref=search&term=st.meld%20nr.%20>

Lover:

Almindelig borgelig Straffelov (Straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10. Hentet fra

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1902-05-22-10?searchResultContext=2123>

Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (Politiinstruksen)

Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950. Hentet fra

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30/emkn/a5>

Lov om Løsgjænger, Betleri og Drukkenskap. Hentet fra

<https://lovdata.no/pro/#document/ROL/lov/1900-05-31-5?searchResultContext=2032>

Lov om politiet (Politi-loven) av 4. august 1995 nr. 53. Hentet fra

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1995-08-04-53?searchResultContext=1936>

Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25. Hentet

fra <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1981-05-22-25?searchResultContext=2763>

Nettsider:

www.lovdata.no/pro

www.rettsdata.no

Dommer:

LH 2002-0454

Rt, 1960- 04-98

Stavanger Tingrett, Publisert 2014-01-07

Rt. 1932 s.112

Rt. 1991 s. 1236

Selvvalgt pensum:(krav om ca. 240 sider)

Fredriksen, S. (2015) Ro, orden og frihet. En fremstilling av politiets adgang til å gripe inn i den personlige frihet ved utførelse av ordenstjeneste (1.utg) Oslo: Gyldendal Juridisk (Kap. II, s 67-200 og kap. VIII s. 469-476)

Fredriksen, S., Spurkeland, K. (2014) Ordensjuss. Oslo: Gyldendal Juridisk (Kap 3 s. 57-80, kap 7.4 s. 185-193)

Ot.prp.nr.22 (1994-1995) Om lov om politiet (politiloven). Oslo: Justis og beredskapsdepartementet.

Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/otprp-22-199495?from=NL/lov/1995-08-04-53/§9> (Hele dokumentet)